

ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

της Γενικής Συνελεύσεως
του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Εκκλησιών (ΚΕΚ)
και του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Επισκοπικών Συνόδων
της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας (CCEE)
για την Charta Oecumenica
(Βουδαπέστη/Leányfalu, 27-30 Νοεμβρίου 2003)

Μέσα στα πλαίσια του προβληματισμού για την προώθηση της αποδοχής της Charta Oecumenica από τις Εκκλησίες της Ευρώπης πραγματοποιήθηκε από 27 έως 30 Νοεμβρίου 2003 στη Βουδαπέστη (Leányfalu) Γενική Συνέλευση του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Εκκλησιών (ΚΕΚ) και του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Επισκοπικών Συνόδων της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας (CCEE), όπου έλαβαν μέρος 24 εκπρόσωποι Ευρωπαϊκών Εκκλησιών, προερχόμενοι από 15 χώρες της Ευρώπης (βλ. Παράρτημα 1).

Οι εργασίες της Συνελεύσεως άρχισαν κατά την πρωινή Συνεδρία της 28ης Νοεμβρίου. Στην αρχή έγινε μια εισαγωγική Εισήγηση από τον Γραμματέα της Κ.Ε.Κ. καθηγητή Viorel Ionita σχετικά με την απήχηση και τη σπουδαιότητα της Charta Oecumenica εξ απόψεως οικουμενικής (βλ. Παράρτημα 2) και στη συνέχεια διαβάστηκαν κατ' αλφαβητική σειρά των Εκκλησιών οι Ανακοινώσεις των εκπροσώπων τους που αναφέρονταν στο θέμα της στάσης των Εκκλησιών τους απέναντι στην Charta Oecumenica, στις συνέπειες που είχε η αποδοχή της από μεγάλες εκκλησιαστικές διοικήσεις, ενορίες, Θεολογικές Σχολές, θρησκευτικές κοινότητες και διάφορους άλλους οργανισμούς, καθώς και στις ενδεχόμενες δυσκολίες που συναντά ακόμη η αποδοχή της. Μετά το πέρας της κάθε μιας Ανακοινώσεως γίνονταν διευκρινιστικές ερωτήσεις και σχετική συζήτηση.

Η Ανακοίνωση του εκπροσώπου της Εκκλησίας της Ελλάδος καθηγητού Γεωργίου Μαρτζέλου, η οποία στηρίχτηκε εν προκειμένω στα στοιχεία κατά βάση που του έδωσε η Γραμματεία της Συνοδικής Επιτροπής επί των Διορθοδόξων και Διαχριστιανικών Σχέσεων, έχει ως εξής:

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΑΡΤΖΕΛΟΥ

Εκπροσώπου της Εκκλησίας της Ελλάδος

Όπως είναι γνωστό, η Charta Oecumenica υπό την παρούσα μορφή της δεν έγινε πλήρως και επισήμως αποδεκτή από ολόκληρη την Ορθόδοξη Εκκλησία. Απ' όσο γνωρίζω, ακόμη και το Οικουμενικό Πατριαρχείο δεν αποδέχθηκε πλήρως το εν λόγω κείμενο, παρά το γεγονός ότι το υπέγραψε ο εκπρόσωπός του στο Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών Σεβασμιώτατος τότε Μητροπολίτης Γαλλίας κ. Ιερεμίας. Κι' αυτό γιατί δεν το υπέγραψε με την ιδιότητά του ως εκπρόσωπος του Οικουμενικού Πατριαρχείου, αλλά ως Πρόεδρος του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών.

Ανάλογη είναι και η στάση της Εκκλησίας της Ελλάδος έναντι της Charta Oecumenica. καίτοι αναγνωρίζει τα θετικά στοιχεία που περιέχει το εν λόγω κείμενο, όπως λ.χ. τα αναφερόμενα στην από κοινού δράση για την αντιμετώπιση των ποικίλων ηθικών, κοινωνικών και οικολογικών προβλημάτων, ή στην αναγκαιότητα της συνέχισης των θεολογικών και διαθρησκευτικών διαλόγων και επαφών, χαιρετίζοντας ανεπιφύλακτα τέτοιου είδους πρωτοβουλίες, δεν αποδέχεται πλήρως το εν λόγω κείμενο, εξαιτίας του υπάρχοντος θεολογικού και εκκλησιολογικού ελλείμματος, που παρουσιάζει ακόμη το κείμενο αυτό κρινόμενο εξ απόψεως Ορθοδόξου.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει γνωστό ότι παρόμοιο θεολογικό και εκκλησιολογικό έλλειμμα σε μεγαλύτερο βαθμό παρουσίαζε και το αρχικό σχέδιο του κειμένου, πράγμα που επισημάνθηκε ήδη ευθύς εξ αρχής από τους εκπροσώπους της Εκκλησίας της Ελλάδος. Μάλιστα κατά τη συνάντηση εκπροσώπων όλων των Ορθοδόξων Εκκλησιών στην Κρήτη (7-19 Ιουλίου 2000), έγινε πρόταση να συνταχθεί νέο κείμενο που να είναι κατά πάντα σύμφωνο με την Ορθόδοξη Θεολογία. Τελικά ύστερα από συζητήσεις που έγιναν, επικράτησε η άποψη ότι θα έπρεπε τουλάχιστον να αφαιρεθούν τα σημεία εκείνα που κρίνονται απαράδεκτα εξ απόψεως Ορθοδόξου και σκανδαλίζουν ως εκ τούτου τους πιστούς, και να γίνουν οι απολύτως αναγκαίες

προσθήκες, ώστε το κείμενο να γίνει τουλάχιστον Ορθοδόξως ανεκτό. Προς το σκοπό μάλιστα αυτό ορίστηκε ειδική επιτροπή, η οποία και ανέλαβε να επιφέρει τις κατάλληλες διορθώσεις στο κείμενο.

Το κείμενο που προέκυψε ύστερα από τις διορθώσεις που έγιναν έτυχε περαιτέρω μελέτης από τη Συνοδική Επιτροπή Διορθοδόξων και Διαχριστιανικών Σχέσεων της Εκκλησίας της Ελλάδος και στάλθηκε στη Διαρκή Ιερά Σύνοδο, η οποία ενέκρινε τις επανεχθείσες διορθώσεις, σκοπεύοντας να αποστείλει το διορθωμένο κείμενο στη Γενεύη, προκειμένου οι διορθώσεις του που εκφράζουν γενικότερα την Ορθόδοξη Εκκλησία να συνεκτιμηθούν με τις τυχόν παρατηρήσεις και άλλων Εκκλησιών. Έτσι θα προέκυπτε ένα νέο σχέδιο, το οποίο θα αποστέλλονταν στις Εκκλησίες για την τελική του έγκριση. Αντί όμως να ακολουθηθεί η διαδικασία αυτή, η Εκκλησία της Ελλάδος πληροφορήθηκε ότι το τελικό κείμενο θα συντάσσει μια μικρή ομάδα και θα υπογραφόταν όχι από τους εκπροσώπους των Εκκλησιών, αλλά μόνο από τους δύο Προέδρους του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών και του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Επισκοπικών Συνόδων, πράγμα που τελικά έγινε. Εδώ πρέπει να υπογραμμίσω ότι μέχρι της υπογραφής του υπήρχε στην Εκκλησία της Ελλάδος πλήρης άγνοια σχετικά με το περιεχόμενό του, δεδομένου ότι η συντακτική ομάδα του κειμένου είχε απαγορεύσει την κυκλοφορία του! Το τελικό υπογεγραμμένο κείμενο παρέλαβε επίσημα η Εκκλησία της Ελλάδος τον προπερασμένο Νοέμβριο (2001) μαζί με σχετικό έγγραφο του Γενικού Γραμματέως του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών, όπου σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα και στον Πρόλογο του εν λόγω κειμένου υπογραμμίζεται η άποψη ότι η αποδοχή ή μη του εν λόγω κειμένου εξαρτάται αποκλειστικά από τη θέληση της κάθε μιας Εκκλησίας-Μέλους και παρακαλεί να αποσταλούν στο Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών α) ελληνική μετάφραση του κειμένου και β) πληροφορίες για τυχόν πρωτοβουλίες και εξελίξεις σχετικά με το θέμα της Charta Oecumenica στη χώρα μας. Η Εκκλησία της Ελλάδος, μέχρι να αποφασισθεί η διαδικασία υποδοχής του κειμένου από την Ορθόδοξη Εκκλησία στο σύνολό της, απέφυγε για λόγους θεολογικούς και ποιμαντικούς να ανταποκριθεί μεμονωμένα στα ανωτέρω δύο αιτήματα, αφήνοντας ωστόσο ελεύθερη την εκδήλωση πρωτοβουλίας σχετικά με το ζήτημα αυτό στις Θεολογικές Σχολές Αθηνών και Θεσσαλονίκης.

Έτσι μόνο στα πλαίσια των ακαδημαϊκών θεολογικών ενδιαφερόντων και πρωτοβουλιών υπήρξε μετάφραση της Charta Oecumenica στα ελληνικά που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό Καθ' οδόν, τεύχ. 17 (2001), προς ενημέρωση των φοιτητών των Θεολογικών Σχολών αλλά και όσων θεολόγων ή εκκλησιαστικών παραγόντων ενδιαφέρονται για το κείμενο αυτό, καθώς και για τα οικουμενικά ζητήματα γενικότερα.

Παρά το γεγονός ότι γενικότερα τα οικουμενικά ενδιαφέροντα στην Ελλάδα δεν είναι ανεπτυγμένα σε μεγάλο βαθμό, υπάρχει ωστόσο και από εκκλησιαστικής και από θεολογικής πλευράς επίσημα εκπεφρασμένη θετική στάση για την από κοινού με τις άλλες χριστιανικές Εκκλησίες και Ομολογίες αντιμετώπιση πρακτικών προβλημάτων της καθημερινής ζωής των Χριστιανών σε παγκόσμια κλίμακα, όπως είναι τα προβλήματα της φτώχειας, της δικαιοσύνης, της ειρήνης, της ακεραιότητας της δημιουργίας, της βιοηθικής κλπ. Σε ό,τι αφορά όμως ορισμένα ζητήματα που θεωρούνται από οικουμενική άποψη ως σημεία καλλιέργειας της οικουμενικής συνειδήσεως και συνεργασίας, όπως το ζήτημα της οικουμενικής λατρείας (συμπροσευχής), ή του από κοινού ευαγγελισμού του λαού του Θεού κλπ. υπάρχει επιφυλακτική ή ακόμη και αρνητική στάση εκ μέρους των Ορθοδόξων πιστών, λόγω της διαφορετικής για την Ορθόδοξη θεολογία και ιδιαίτερα την Εκκλησιολογία θεώρησης των ζητημάτων αυτών. Αυτός άλλωστε υπήρξε και ο βασικός θεολογικός λόγος, για τον οποίο όχι μόνο η Εκκλησία της Ελλάδος, αλλά και άλλες Ορθόδοξες Εκκλησίες απέφυγαν να λάβουν θετική στάση απέναντι στην Charta Oecumenica ή να την προβάλλουν σε πανορθόδοξη κλίμακα.

Ωστόσο σε επίπεδο Θεολογικών Σχολών στην Ελλάδα υπάρχει γόνιμος οικουμενικός προβληματισμός και δραστηριότητες που υπογραμμίζουν το ενδιαφέρον Καθηγητών και φοιτητών για την Οικουμενική Κίνηση και ιδιαίτερα για την Charta Oecumenica. Ειδικότερα αναφερόμενος στη Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης θα ήθελα να επισημάνω ότι ήδη πέρυσι η Κοσμητεία της Θεολογικής Σχολής διοργάνωσε Οικουμενικό Συμπόσιο (1-3 Ιουνίου 2003) με θέμα «Ορθόδοξη Θεολογία και Οικουμενικός Διάλογος (Προβλήματα – Προοπτικές)», στο οποίο συμμετείχαν εκτός των Ορθοδόξων Ελλήνων και αρκετοί εκπρόσωποι του ΠΣΕ, όπως ο Γενικός Γραμματέας του ΠΣΕ κ. Konrad Raiser, ο Alan Falconer, ο Γεώργιος Λαιμόπουλος κ.ά., καθώς και εκπρόσωποι ξένων Εκκλησιών, όπως λ.χ. ο Σεβασμιώτατος Αρχιεπίσκοπος Ιλαρίων Alfeyef, ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Anba Bishoy, η Anna-Marie Aagaard και ο π. John Bonny. Στο Συμπόσιο αυτό μεταξύ των άλλων θεμάτων που συζητήθηκαν, έγινε ειδική αναφορά και στην Charta Oecumenica και ιδιαίτερα σε ορισμένα σημεία της για την ενημέρωση κυρίως των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών που παρακολουθούσαν το Συμπόσιο.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρω ενημερωτικά ότι ιδιαίτερα στη Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης υπάρχει αυξημένο ενδιαφέρον για την Οικουμενική Κίνηση. Εκτός του ότι το μάθημα της Οικουμενικής Κίνησης διδάσκεται σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο και έχουν εκπονηθεί ειδικές μεταπτυχιακές και διδακτορικές διατριβές αναφερόμενες σε επί μέρους οικουμενικά ζητήματα, έχει συσταθεί ήδη στις αρχές της δεκαετίας του 1990 με ιδιωτική πρωτοβουλία των Καθηγητών της Σχολής η «Εταιρεία Οικουμενικών Μελετών και Διορθόδοξης Πληροφόρησης», με στόχο την αναβάθμιση του οικουμενικού ενδιαφέροντος στα πλαίσια του θεολογικού προβληματισμού στον ελληνορθόδοξο χώρο. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι η Εταιρεία αυτή στα πλαίσια των ενδιαφερόντων και δραστηριοτήτων της οργάνωσε το 1996 (29-31 Μαρτίου) στη Θεσσαλονίκη Οικουμενικό Συμπόσιο με θέμα «Το κοινό οικουμενικό όραμα» και εκτός αυτού όχι μόνο πρωτοστάτησε στην έκδοση του περιοδικού Καθ' οδόν, σε τεύχος του οποίου, όπως είπαμε, έγινε η έκδοση της Charta Oecumenica στα ελληνικά, αλλά και εξέδωσε σε συνεργασία με το Pro Oriente τέσσερα τεύχη αναφερόμενα τόσο σε θέματα ευρύτερου οικουμενικού ενδιαφέροντος όσο και σε ειδικότερα θέματα σχετικά με το διμερή θεολογικό διάλογο μεταξύ Ορθόδοξης και Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, καθώς και με το θεολογικό διάλογο μεταξύ Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών με τους Μη-Χαλκηδονίους.

Ωστόσο θα πρέπει στους οικουμενικούς κύκλους να γίνει σαφές ότι, παρά το αναπτυσσόμενο μέρα με τη μέρα οικουμενικό ενδιαφέρον στην Ελλάδα, η Ορθόδοξη Θεολογία και ιδιαίτερα η Εκκλησιολογία δεν ευνοεί οικουμενικά ανοίγματα τέτοιας μορφής και εκτάσεως που να δημιουργούν συνειδησιακά προβλήματα στους πιστούς και ποιμαντικά προβλήματα στη διοίκηση της Εκκλησίας. Η διαπίστωση αυτή που αποτελεί, θα έλεγα, κανόνα για τη στάση των Ορθοδόξων Εκκλησιών κατά τη συνεργασία τους με τις άλλες Εκκλησίες και Ομολογίες σε οικουμενικό επίπεδο, προσδιορίζει και τη στάση της Εκκλησίας της Ελλάδος έναντι της Charta Oecumenica. Όπως είναι όμως σαφές, η στάση αυτή έναντι της Charta Oecumenica δεν χαρακτηρίζει μόνο την Εκκλησία της Ελλάδος, αλλά κατά κανόνα όλες τις κατά τόπους Ορθόδοξες Εκκλησίες.

Παρόμοιες επιφυλάξεις ως προς την Charta Oecumenica εξέφρασε επίσης και ο εκπρόσωπος της Ρωσικής Εκκλησίας, διάκονος Aleksander Vasyutin, υπογραμμίζοντας την ασυνέπεια μεταξύ της ενυπόγραφης αποδοχής του κειμένου και της εκκλησιαστικής πρακτικής των Ρωμαιοκαθολικών και των Ουνιτών στη Ρωσία, όσον αφορά το θέμα του προσηλυτισμού.

Κατά το απόγευμα της ίδιας ημέρας έγιναν κατ' αρχήν ξεχωριστές ομολογιακές συσκέψεις, προκειμένου να συνταχθούν κοινές ομολογιακές Ανακοινώσεις, οι οποίες διαβάστηκαν στη συνέχεια στην απογευματινή Συνεδρία που ακολούθησε.

Κατά τη σύσκεψη των Ορθοδόξων που έγινε υπό την προεδρεία του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Γαλλίας κ. Εμμανουήλ προτάθηκε να γίνει εκ νέου μια συνάντηση στην Κρήτη, εις τρόπον ώστε να υπάρξει κατά το δυνατόν ταύτιση απόψεων των Ορθοδόξων ως προς την Charta Oecumenica. Τονίστηκε επίσης, ιδιαίτερα από πλευράς της Ρωσικής Εκκλησίας, ότι θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί η Charta Oecumenica ως βάση για τον περιορισμό και την αποτροπή του φαινομένου του προσηλυτισμού, το οποίο είναι ιδιαίτερα οξύμενο στη Ρωσία, παρά το γεγονός ότι το κείμενο αυτό έγινε αποδεκτό από εκπροσώπους της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και των Ουνιτών στη Ρωσία. Ωστόσο, όπως επισημάνθηκε, η επίκληση της Charta Oecumenica για την αποτροπή του φαινομένου του προσηλυτισμού προϋποθέτει ασφαλώς την αποδοχή της.

Στο κείμενο που συντάχθηκε τονίστηκε ότι οι Ορθόδοξοι θεωρούμε την Charta Oecumenica όχι ως δογματικό κείμενο, αλλά ως τη βάση και το πλαίσιο για την ειρηνική συμβίωση των χριστιανικών Εκκλησιών στην Ευρώπη και ότι ως εκ τούτου η αποδοχή της κρίνεται αναγκαία αποκλειστικά για ανθρωπιστικούς και κοινωνικούς λόγους. Υπογραμμίστηκε επίσης η ανάγκη μιας Διορθόδοξης Συνάντησης, με σκοπό την από κοινού αποδοχή της Charta Oecumenica εκ μέρους όλων των Ορθοδόξων.

Την επόμενη μέρα (29 Νοεμβρίου) κατά την πρώτη φάση της πρωϊνής συνεδρίας έγιναν δύο εισηγήσεις από το Γραμματέα της ΚΕΚ στις Βρυξέλλες Peter Pavlovic (βλ. Παράρτημα 3) και το ρωμαιοκαθολικό αρχιεπίσκοπο του Βελιγραδίου Stanislav Hocevar (βλ. Παράρτημα 4) αντίστοιχα, τις οποίες ακολούθησε συζήτηση. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασε η εισήγηση του Peter Pavlovic, ο οποίος αναφερόμενος στη σχέση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της Charta Oecumenica τόνισε ότι η Ευρώπη δεν ταυτίζεται με την Ευρωπαϊκή Ένωση και ως εκ τούτου η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση δεν πρέπει να νοείται ως μια γραφειοκρατική ολοκλήρωση και να ταυτίζεται με τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ευρωπαϊκή

ολοκλήρωση σημαίνει κάτι πολύ περισσότερο από μια οικονομική, πολιτική και διοικητική ένωση και δεν νοείται χωρίς το ηθικό, πολιτιστικό και θρησκευτικό περιεχόμενο της Ευρώπης. Από την άποψη δε αυτή ο ρόλος και η συμβολή των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών για την ανάδειξη και προβολή αυτών των κοινών αξιών, πάνω στις οποίες είναι θεμελιωμένη η ζωή των ευρωπαϊκών πολιτών, είναι πράγματα αυτονόητα. Ωστόσο για ορισμένους φάνηκε ότι δεν είναι και τόσο αυτονόητα, όπως έγινε σαφές κατά τη διαμόρφωση του Προλόγου του Συντάγματος της Ε.Ε. Κι' αυτό γιατί οι κοινές αξίες της Ευρώπης κατανοούνται κυρίως με βάση τα δικαιώματα και όχι τις υποχρεώσεις των ευρωπαϊκών πολιτών. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο είναι αναγκαία η καλλιέργεια του ήθους των ευρωπαϊκών πολιτών και προς την κατεύθυνση αυτή οι Εκκλησίες μπορούν να συμβάλουν αποτελεσματικά (περισσότερα βλ. Παράρτημα 3).

Μετά το πέρας των δύο εισηγήσεων και των σχετικών συζητήσεων υπήρξε χαιρετισμός της Γενικής Συνελεύσεως εκ μέρους του Αποστολικού Νουντσίου Julius Janos.

Κατά τη δεύτερη φάση της πρωϊνής συνεδρίας οι Γενικοί Γραμματείς του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Επισκοπικών Συνόδων της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας (Mons. Aldo Giordano) και του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Εκκλησιών (Rev. Dr. Keith Clements) έθεσαν στη Γενική Συνέλευση το ζήτημα της θεματολογίας, του τόπου, του χρόνου και της μεθόδου της Γ' Ευρωπαϊκής Οικουμενικής Διάσκεψης.

Στη σύντομη εισήγησή του ο Mons. Aldo Giordano πρότεινε ως θέμα της Γ' Ευρωπαϊκής Οικουμενικής Διάσκεψης το θέμα «Οι πνευματικές ρίζες της Ευρώπης», τονίζοντας ότι η εν λόγω Διάσκεψη θα πρέπει τη φορά αυτή να πραγματοποιηθεί σε ανατολικοευρωπαϊκή ορθόδοξη χώρα, δεδομένου ότι η Α' Διάσκεψη πραγματοποιήθηκε σε χώρο προτεσταντικό (Βασιλεία) και η Β' σε ρωμαιοκαθολικό (Graz). Πιο συγκεκριμένα υπέδειξε ως τόπο σύγκλησης της Διάσκεψης τη Ρουμανία, η οποία είχε ενδιαφερθεί εν προκειμένω να είναι υποψήφια χώρα. Ως μέθοδο πραγματοποίησης της Διάσκεψης πρότεινε να γίνουν κατ' αρχήν επισκέψεις σε πνευματικούς χώρους (μοναστήρια ή εκκλησιαστικά ιδρύματα) των τριών βασικών χριστιανικών ομολογιών και στη συνέχεια να συζητηθούν οι εντυπώσεις από τις επισκέψεις αυτές και να συναχθούν κάποια βασικά συμπεράσματα.

Ο Rev. Dr. Keith Clements σε σύντομη επίσης εισήγησή του συμφώνησε με τους προβληματισμούς και τις προτάσεις του Mons. Aldo Giordano, τονίζοντας ότι το θέμα της ευρωπαϊκής ταυτότητας εξ επόψεως ηθικής, πολιτιστικής και θρησκευτικής είναι ιδιαίτερα σημαντικό και γι' αυτό θα πρέπει να συζητήσουμε για το ξεκίνημα ενός Διαλόγου μεταξύ Εκκλησιών και πολιτικών οργανισμών της Ευρώπης. Ιδιαίτερα ο Dr. Clements αναφέρθηκε στο θέμα του χρόνου της Διάσκεψης. Ως καταλληλότερο έτος για την πραγματοποίησή της θεώρησε το 2007, επειδή, όπως διευκρίνισε, νωρίτερα δεν θα υπάρξει χρόνος για σχετική προετοιμασία, λόγω του ότι κατά το 2006 θα πραγματοποιηθεί η Θ' Γενική Συνέλευση του Π.Σ.Ε.

Στο τέλος της πρωϊνής συνεδρίας διαβάστηκε και εγκρίθηκε το σχέδιο του Κοινού Ανακοινωθέντος, με το οποίο έκλεισαν ουσιαστικά οι εργασίες της Γενικής Συνελεύσεως (βλ. Παράρτημα 5).

Το απόγευμα της ίδιας μέρας έγινε μια σύντομη επίσκεψη στα αξιοθέατα της Βουδαπέστης και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε συνάντηση στο Οικουμενικό Κέντρο της Βουδαπέστης με εκκλησιαστικούς παράγοντες όλων των χριστιανικών ομολογιών της πόλεως. Στο τέλος της συναντήσεως παρατέθηκε από το Οικουμενικό Κέντρο δεξίωση προς τιμήν όλων των παρευρισκομένων.

Το πρωί της επόμενης μέρας (Κυριακή 30 Νοεμβρίου) τα μέλη της Γενικής Συνελεύσεως έγιναν για λίγο δεκτά από το ρωμαιοκαθολικό Αρχιεπίσκοπο Esztergom και Βουδαπέστης Καρδινάλιο Péter Erdö και στη συνέχεια αναχώρησαν για τις χώρες προέλευσής τους.

Με βαθύτατο σεβασμό και τιμή

Γεώργιος Δ. Μαρτζέλος